

Uppföljning av riksdagens tillämpning av subsidiaritetsprincipen

---

Till konstitutionsutskottet

Konstitutionsutskottet beslutade den 14 september 2017 att ge övriga utskott tillfälle att yttra sig över de iakttagelser om riksdagens tillämpning av subsidiaritetsprincipen som redovisats i en promemoria utarbetad inom konstitutionsutskottets kansli. Konstitutionsutskottet önskar särskilt att utskotten kommenterar och gör bedömningar när det gäller vissa angivna frågor.

Uppföljningen under riksmötet 2017/18 omfattar de subsidiaritetsprövningar som genomfördes i riksdagen under tiden den 1 januari–31 december 2016.

Civilutskottet redovisar i yttrandet sina kommentarer och bedömningar när det gäller konstitutionsutskottets frågor.

Utskottets överväganden

Inledning

Konstitutionsutskottet ska enligt 7 kap. 8 § riksdagsordningen följa tillämpningen i riksdagen av subsidiaritetsprincipen och en gång om året meddela kammaren sina iakttagelser.

Konstitutionsutskottets uppföljning under riksmötet 2017/18 omfattar de subsidiaritetsprövningar som genomfördes i riksdagen under tiden den 1 januari–31 december 2016. Uppföljningen avser dels den formella hanteringen i riksdagen av utkast till lagstiftningsakter som översänts för subsidiaritetskontroll, dels utfallen på en övergripande nivå av de genomförda subsidiaritetskontrollerna.

Konstitutionsutskottet önskar särskilt följande redogörelser, kommentarer och bedömningar.

1. En kommentar om det samlade utfallet av genomförda subsidiaritetsprövningar på olika politikområden under 2016 jämfört med 2015 samt sedan Lissabonfördragets ikraftträdande.
2. En samlad bedömning av i vilken utsträckning utrymmet för nationella åtgärder på olika politikområden inom utskottets beredningsområde minskat till följd av utkast till lagstiftningsakter från EU som subsidiaritetsprövats av utskottet sedan Lissabonfördraget trädde i kraft samt hur den sammantagna utvecklingen på olika politikområden förhåller sig till upprätthållandet av subsidiaritetsprincipen.
3. En redogörelse för i vilken utsträckning utskottet har gjort en proportionalitetsbedömning inom ramen för subsidiaritetsprövningen av utkast till lagstiftningsakter.
4. En kommentar till kommissionens motiveringar avseende subsidiaritetsprincipen.
5. En kommentar om i vilken utsträckning utskottet använder sig av IPEX eller kontakter med riksdagens representant vid EU:s institutioner för inhämtande och utlämnande av information.
6. Kommentarer i övrigt om hur utskottet anser att subsidiaritetsprövningarna fungerar och eventuella förslag eller önskemål till förbättringar.

Utfallet av genomförda subsidiaritetsprövningar under 2016 jämfört med 2015 samt sedan Lissabonfördragets ikraftträdande

Civilutskottet prövade samtliga sju förslag till lagstiftningsakter som hänvisades till utskottet för subsidiaritetsprövning under 2016. Under 2015 gjordes inga subsidiaritetsprövningar. När det gäller utskottets formella hantering av subsidiaritetsprövningar hänvisas till bilaga 1.

Civilutskottet subsidiaritetsprövade följande EU-förslag under 2016.

- KOM(2015) 634 Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om vissa aspekter på avtal om tillhandahållande av digitalt innehåll
- KOM(2015) 635 Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om vissa aspekter på avtal om försäljning av varor på nätet och annan distansförsäljning av varor
- KOM(2016) 106 Förslag till rådets förordning om domstols behörighet, tillämplig lag samt erkännande och verkställighet i mål om makars förmögenhetsförhållanden
- KOM(2016) 107 Förslag till rådets förordning om domstols behörighet, tillämplig lag samt erkännande och verkställighet av domar i mål om förmögenhetsrättsliga verkningar av registrerade partnerskap
- KOM(2016) 283 Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om samarbete mellan de nationella myndigheter som ansvarar för genomdrivandet av konsumentskyddslagstiftningen
- KOM(2016) 411 Förslag till rådets förordning om behörighet, erkännande och verkställighet av avgöranden i äktenskapsfrågor och frågor om föräldraansvar, och om internationella bortföranden av barn (omarbetning)
- KOM(2016) 198 Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om ändring av direktiv 2013/34/EU vad gäller offentliggörande av inkomstskatteuppgifter för vissa företag och filialer.

I fem ärenden, KOM(2015) 634, KOM(2015) 635, KOM(2016) 106, KOM(2016) 107 och KOM(2016) 411, ansåg utskottet att förslagen inte stred mot subsidiaritetsprincipen, vilket meddelades kammaren genom protokollsutdrag. I två ärenden lämnade utskottet ett utlåtande under 2016. I utlåtande 2015/16:CU26 prövade civilutskottet kommissionens förslag till ny förordning om konsumentskyddssamarbete (KOM(2016) 283), och i utlåtande 2015/16:CU25 prövade civilutskottet kommissionens förslag till ändring av direktiv 2013/34/EU vad gäller offentliggörande av inkomstskatteuppgifter för vissa företag och filialer (KOM(2016) 198). Utskottet ansåg att båda lagstiftningsakterna stred mot subsidiaritetsprincipen och föreslog att

riksdagen skulle lämna ett motiverat yttrande till Europaparlamentets, rådets och kommissionens ordförande. Riksdagen biföll utskottets båda förslag.

Tre av förslagen till lagstiftningsakter som prövades 2016 gällde civilrättsligt samarbete, och lika många grundade sig på artikel 114 i EUF-fördraget, dvs. tillnärmning av lagstiftning som rör den inre marknaden. En lagstiftningsakt gällde etableringsrätt.

Av de två utlåtanden som lämnades under 2016 gällde en lagstiftningsakt politikområdet tillnärmning av lagstiftning och en lagstiftningsakt etableringsrätt.

Utfallet sedan Lissabonfördraget trädde i kraft

Totalt har civilutskottet prövat 35 utkast till lagstiftningsakter under tiden den 1 december 2009–31 december 2016. Av dessa gällde 14 utkast förslag om tillnärmning av lagstiftning som rör den inre marknaden, och elva rörde civilrättsligt samarbete. Sju utkast innehöll förslag om etableringsrätt, och två utkast grundade sig på artikel 67 i EUF-fördraget. Enligt denna artikel ska unionen underlätta tillgången till rättsväsendet, särskilt genom principen om ömsesidigt erkännande av avgöranden på det civila området. Övriga utkast gällde fri rörlighet för unionsmedborgare (1), transportpolitik (1), socialpolitik (1), konsumentskydd (1) och flexibilitetsklausulen (1).

Totalt fyra utkast berörde flera politikområden. Utskottet noterar i det här sammanhanget att det främst är politikområdena tillnärmning av lagstiftning och civilrättsligt samarbete som har förenats med andra politikområden t.ex. etableringsrätt, fri rörlighet för unionsmedborgare och ömsesidigt erkännande av rättsliga avgöranden.

Utlåtanden sedan Lissabonfördraget trädde i kraft

Sedan Lissabonfördraget trädde i kraft har civilutskottet lämnat fem utlåtanden, varav fyra lett till motiverade yttranden från riksdagen. Det första utlåtandet lämnades på begäran av en minoritet i civilutskottet under 2011 (utl. 2011/12:CU11) och avsåg kommissionens förslag till förordning om en gemensam europeisk köplag (KOM(2011) 635). Förslaget grundade sig på artikel 114 i EUF-fördraget, dvs. tillnärmning av lagstiftning. Riksdagen biföll dock utskottsmajoritetens förslag om att lägga utlåtandet till handlingarna.

Det andra utlåtandet, som lämnades under 2012 (utl. 2011/12:CU21), behandlade två utkast till lagstiftningsakter. Det gällde kommissionens förslag till direktiv om ändring av direktiv om lagstadgad revision av årsbokslut och sammanställd redovisning (KOM(2011) 778) och kommissionens förslag till förordning om särskilda krav avseende lagstadgad revision av företag av allmänt intresse (KOM(2011) 779). Dessa förslag gällde politikområdena etableringsrätt och tillnärmning av lagstiftning. Det tredje utlåtandet (utl. 2012/13:CU14), som lämnades under 2012, avsåg kommissionens förslag till direktiv om en jämnare könsfördelning bland icke verkställande styrelseledamöter i börsnoterade företag och därmed sammanhängande

åtgärder (KOM(2012) 614). Förslaget berörde området socialpolitik. Som redovisats ovan har utskottet lämnat två utlåtanden under 2016, där förslaget om ny konsumentskyddsförordning avsåg tillnärmning av lagstiftning (KOM (2016) 283) och förslaget om offentliggörande av inkomstskatteuppgifter för vissa företag och filialer gällde etableringsrätt (KOM(2016) 198).

När det gäller utfallet på olika politikområden är det svårt att dra några säkra slutsatser. Civilutskottet kan i detta sammanhang notera att politikområdet etableringsrätt inte är det mest förekommande politikområdet vad gäller de lagstiftningsakter som civilutskottet har prövat sedan Lissabonfördraget trädde ikraft, men att tre lagstiftningsakter inom detta politikområde har blivit föremål för två utlåtanden.

Utrymmet för nationella åtgärder till följd av förslagen från EU och upprätthållandet av subsidiaritetsprincipen

Som framgått ovan har civilutskottet sedan Lissabonfördraget trädde i kraft lämnat fem utlåtanden, varav fyra lett till motiverade yttranden. I ett tidigare yttrande till konstitutionsutskottet (2013/14:CU2y) har utskottet bl.a. anfört att det av de två utlåtanden som lämnades under 2012 framgår att utskottet ansåg att utrymmet för nationella åtgärder skulle minska om lagstiftningsakterna genomfördes. Det gällde utlåtande 2011/12:CU21 där två utkast till lagstiftningsakter behandlades, nämligen förslaget till direktiv om lagstadgad revision av årsbokslut och sammanställd redovisning och förslaget till förordning om särskilda krav avseende lagstadgad revision av företag av allmänt intresse. Vidare gällde det utlåtande 2012/13:CU14, om kommissionens förslag till direktiv om en jämnare könsfördelning bland icke verkställande styrelseledamöter i börsnoterade företag och därmed sammanhängande åtgärder.

I prövningsutlåtandet över kommissionens förslag om offentliggörande av inkomstskatteuppgifter för vissa företag och filialer (utl. 2015/16:CU25) uttalade utskottet att förslaget innebar en överföring av kompetens från medlemsstaterna till EU-nivå som samtidigt medförde en begränsning av medlemsstaternas handlingsutrymme på området.

I prövningsutlåtandet över kommissionens förslag till ny förordning om konsumentskyddssamarbete (utl. 2015/16:CU26) ansåg utskottet att den föreslagna regleringen var mycket detaljerad och långtgående och att det inte fanns behov av en så långtgående reglering av nationella myndigheters befogenheter, utan att det i större utsträckning borde överlämnas till medlemsstaterna att på nationell nivå bestämma om sådana befogenheter.

Bedömning av den sammantagna utvecklingen på området

Utskottet har tidigare framfört att det är svårt att uttala sig om hur den sammantagna utvecklingen på olika politikområden förhåller sig till subsidiaritetsprincipen. Enligt utskottet berodde det framförallt på att lagstiftningsakterna vid det tillfället ännu inte hade lett till lagstiftning

(2012/13:CU2y). Förslaget till direktiv om lagstadgad revision av årsbokslut och sammanställd redovisning och förslaget till förordning om särskilda krav avseende lagstadgad revision av företag av allmänt intresse antogs i april 2014 och publicerades i Europeiska unionens officiella tidning (EUT) i maj 2014. De svenska lagändringarna för genomförandet av lagstiftningsakterna trädde i kraft i juni 2016¹. Utskottet ställde sig bakom regeringens förslag till lag om tillsyn över företag av allmänt intresse i fråga om revision och ändringar i bl.a. revisorslagen, aktiebolagslagen och revisionslagen. När det gäller övriga lagstiftningsakter som har bedömts strida mot subsidiaritetsprincipen och som blivit föremål för utlåtanden pågår EU-förhandlingarna fortfarande.

Utskottet konstaterar mot denna bakgrund att det finns ett begränsat underlag och att det alljämt är svårt att uttala sig om den sammantagna utvecklingen. Civilutskottet anser, i likhet med konstitutionsutskottets uttalande i betänkande 2016/17:KU5, att det är viktigt att utskotten följer upp färdigförhandlade lagstiftningsakter för att bedöma om de framförda subsidiaritetsinvändningarna kvarstår.

Utförda proportionalitetsbedömningar inom ramen för subsidiaritetsprövningen

Utskottet har i de två utlåtanden som lämnades under 2016 gjort en proportionalitetsbedömning inom ramen för subsidiaritetsprövningen. Utskottet kan konstatera att diskussioner om proportionalitet ofta förekommer vid subsidiaritetsprövningar och att proportionaliteten utgör en integrerad del av subsidiaritetsprövningen.

I utlåtande 2015/16:CU26 om kommissionens förslag till ny förordning om konsumentskyddssamarbetet uttalade utskottet att ett antal av kommissionens förslag gick utöver vad som är nödvändigt för att nå de angivna målen och att de stred mot proportionalitetsprincipen. I utlåtande 2015/16:CU25 prövade civilutskottet kommissionens förslag till ändring av ett direktiv vad gäller offentliggörande av inkomstskatteuppgifter för vissa företag och filialer. Utskottet gjorde bedömningen att upprättandet av en förteckning över jurisdiktioner som inte följer standarder för god förvaltning i skattefrågor är en åtgärd på skatteområdet som är så ingripande att beslut i frågan bör beslutas av medlemsstaterna i rådet. Utskottet ansåg att förslaget i denna del gick utöver vad som är nödvändigt för att nå de angivna målen och att det därför fick anses strida mot proportionalitetsprincipen.

Kommissionens motiveringar när det gäller subsidiaritetsprincipen

Kommissionen har lämnat motiveringar när det gäller subsidiaritetsprincipen i samtliga sju lagstiftningsakter som civilutskottet har granskat. Utskottet har

---

¹ Se prop. 2015/16:162, 2015/16:CU21, rskr 2015/16:236.

inte haft några synpunkter på kommissionens motiveringar i de fall utskottet bedömt att förslaget till lagstiftning är förenligt med subsidiaritetsprincipen.

Kontakterna med riksdagens representant vid EU:s institutioner och inhämtande av information från IPEX och andra parlament

Civilutskottets kansli har använt sig av riksdagens representant för att t.ex. undersöka hur andra länder ställt sig till kommissionens framlagda förslag. Kansliet har alltid fått den information som efterfrågats.

När det gäller IPEX (Interparliamentary EU Information Exchange) är kansliets iakttagelse att det endast i undantagsfall framgår av IPEX hur andra parlament ställer sig till ett förslag. Inte sällan saknas information från många medlemsländer vid den tidpunkt som är relevant för utskottets prövning och ställningstagande. Därtill lämnas ofta befintlig information på medlemslandets språk, och om detta inte är något av de s.k. arbetsspråken kan den därför vara svårtillgänglig.

Utskottet har i ett tidigare yttrande till konstitutionsutskottet påtalat att det finns ett behov av att följa upp hur IPEX kan förbättras för att vara ett bättre stöd för de nationella parlamenten (2013/14:CU2y). Utskottet välkomnar därför att det på talmanskonferensen i Bratislava i april 2017 antogs en digital strategi för IPEX och dess genomförande. Syftet med strategin är att bidra till att utveckla och förbättra webbplatsen. Sverige har sedan våren 2017 en ledamot i IPEX styrelse och har tagit initiativ till en användarkonferens som Sverige kommer att stå värd för i mars 2018.

Utskottets övriga kommentarer

Civilutskottets kansli har av kammarkansliet uppmärksammats på tre lagförslag till ändringar i lagstiftningsakter där befogenheten är delad mellan EU och medlemsstaterna, men där kommissionen anser att den ändring som föreslås till sin natur utgör en exklusiv befogenhet. Någon inbjudan från förslagställande institution (dvs. kommissionen) att inleda en subsidiaritetsprövning har därför inte inkommit i dessa ärenden. Frågan har aktualiserats i två fall under 2016, KOM(2016) 317 och KOM(2016) 366, och i ett fall under 2017, KOM(2017) 422. I samtliga tre fall har det handlat om ändringar i de förteckningar över nationella insolvensförfaranden, likvidationsförfaranden och förvaltare som finns i bilagorna A och B till förordning (EU) 2015/848 om insolvensförfaranden. I förteckningarna anges vilka nationella insolvensförfaranden m.m. som uppfyller villkoren i förordningen och på vilka förordningen är tillämplig. En ändring görs efter en begäran av den berörda medlemsstaten och efter prövning av kommissionen att det nationella insolvensförfarandet uppfyller villkoren i förordningen.

Så som förordningen är utformad kan ändringar i förteckningen endast göras inom ramen för det ordinarie lagstiftningsförfarandet. Förordningens politikområde är civilrättsligt samarbete, vilket är ett område där EU inte har

exklusiv befogenhet. Förordningsändringarna på detta politikområde omfattas följaktligen av kravet på subsidiaritetsprövning. I det senaste förslaget, KOM(2017) 422, utvecklar kommissionen skälen till varför en subsidiaritetsprövning enligt kommissionens uppfattning inte är tillämplig i detta fall.

Syftet med det här förslaget är dock endast att ändra bilagan för att korrekt återge innehållet i nationella meddelanden och att anpassa bilagan med förteckningar över nationella förfaranden på området. Dessa ändringar påverkar inte några av de skyldigheter och regler som anges i själva förordningen. Så länge förordningens materiella bestämmelser förblir oförändrade påverkar ändringar av bilaga A i förordningen inte uppsättningen av materiella regler. Sådana ändringar kan endast göras av unionslagstiftaren och inte av medlemsstaterna. Följaktligen är ändringar av den bilagan till sin natur en exklusiv befogenhet och således inte föremål för subsidiaritetsprövning och förfarandet för förhandsgranskning som anges i protokoll nr 2 till fördragen, eftersom subsidiaritetsprincipen inte är tillämplig i den aktuella situationen.

Utskottet kan konstatera att någon subsidiaritetsprövning inte varit påkallad i de enskilda fallen, eftersom utfallet av en sådan kan anses vara avgjord på förhand. Utskottet noterar att de aktuella förslagen till ändringar ger upphov till frågor om kommissionens befogenhet att avgöra om en ändring – inom ett område där befogenheten är delad – är exklusiv till sin natur och således inte behöver underställas subsidiaritetsprövning av de nationella parlamenten.

Utskottet kan dock konstatera att den rutin som tillämpats inom Riksdagsförvaltningen i dessa tre ärenden ger riksdagen en möjlighet att genomföra en subsidiaritetsprövning, om utskottet skulle anse att det finns skäl för det. Det innebär att en subsidiaritetsprövning kan komma att övervägas trots att den förslagsställande institutionen inte inbjuder till detta.

Stockholm den 26 oktober 2017

På civilutskottets vägnar

Caroline Szyber

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Caroline Szyber (KD), Johan Löfstrand (S), Mats Green (M), Hillevi Larsson (S), Carl-Oskar Bohlin (M), Lars Eriksson (S), Roger Hedlund (SD), Thomas Finnborg (M), Eva Sonidsson (S), Emma Hult (MP), Lars Beckman (M), Leif Nysmed (S), Mikael Eskilander (SD), Robert Hannah (L), Nooshi Dadgostar (V), Maria Strömkvist (S) och Solveig Zander (C).

BILAGA

Sammanställning av utskottets formella hantering av subsidiaritetsprövningar under 2016

Civilutskottet prövar alla rättsakter som hänvisas till utskottet för subsidiaritetsprövning. Utskottets kansli har upprättat promemorior i samtliga ärenden och använder sig av den tvåstegsmodell som konstitutionsutskottet hänvisar till i sin promemoria.

KOM(2015) 634

Förslag till direktiv om vissa aspekter på avtal om tillhandahållande av digitalt innehåll

Förslaget förhandlas fortfarande inom EU.

Subsidiaritetsprövningen

Kammaren hänvisade den 13 januari 2016 kommissionens förslag till civilutskottet för subsidiaritetsprövning. Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande gick ut den 8 mars 2016. Utskottet inledde subsidiaritetsprövningen på sammanträdet den 9 februari 2016 och ansåg den 25 februari 2016 att förslaget inte strider mot subsidiaritetsprincipen (civilutskottets prot. 2015/16:14 § 6).

KOM(2015) 635

Direktiv om vissa aspekter på avtal om försäljning av varor på nätet och annan distansförsäljning av varor

Förslaget förhandlas fortfarande inom EU.

Subsidiaritetsprövningen

Kammaren hänvisade den 13 januari 2016 kommissionens förslag till civilutskottet för subsidiaritetsprövning. Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande gick ut den 8 mars 2016. Utskottet inledde subsidiaritetsprövningen på sammanträdet den 9 februari 2016 och ansåg den 25 februari 2016 att förslaget inte strider mot subsidiaritetsprincipen (civilutskottets prot. 2015/16:14 § 7).

KOM(2016) 106

Förordning om domstols behörighet, tillämplig lag samt erkännande och verkställighet i mål om makars förmögenhetsförhållanden

Rättsakten antogs den 24 juni 2016.

Subsidiaritetsprövningen

Kammaren hänvisade den 16 mars 2016 kommissionens förslag till civilutskottet för subsidiaritetsprövning. Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande gick ut den 10 maj 2016. Utskottet inledde subsidiaritetsprövningen på sammanträdet den 14 april 2016 och ansåg samma dag att förslaget inte strider mot subsidiaritetsprincipen (civilutskottets prot. 2015/16:17 § 3).

KOM(2016) 107

Förordning om domstols behörighet, tillämplig lag samt erkännande och verkställighet av domar i mål om förmögenhetsrättsliga verkningar av registrerade partnerskap

Rättsakten antogs den 24 juni 2016.

Subsidiaritetsprövningen

Kammaren hänvisade den 16 mars 2016 kommissionens förslag till civilutskottet för subsidiaritetsprövning. Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande gick ut den 10 maj 2016. Utskottet inledde subsidiaritetsprövningen på sammanträdet den 14 april 2016 och ansåg samma dag att förslaget inte strider mot subsidiaritetsprincipen (civilutskottets prot. 2015/16:17 § 3).

KOM(2016) 283

Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om samarbete mellan de nationella myndigheter som ansvarar för genomdrivandet av konsumentskyddslagstiftningen

Förslaget förhandlas fortfarande inom EU.

Subsidiaritetsprövningen

Kammaren hänvisade den 8 juni 2016 kommissionens förslag till civilutskottet för subsidiaritetsprövning. Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande gick ut den 1 september 2016. Utskottet inledde subsidiaritetsprövningen på sammanträdet den 9 juni 2016. Den 16 juni föreslog utskottet i sitt utlåtande (2015/16:CU26) att riksdagen skulle lämna ett motiverat

yttrande (civilutskottets prot. 2015/16:24). Riksdagen biföll utskottets förslag den 22 juni 2016 (rskr 2016/17:67).

KOM(2016) 411

Förordning om behörighet, erkännande och verkställighet av avgöranden i äktenskapsfrågor och frågor om föräldrans ansvar, och om internationella bortföranden av barn (omarbetning)

Förslaget förhandlas fortfarande inom EU.

Subsidiaritetsprövningen

Kammaren hänvisade den 1 september 2016 kommissionens förslag till civilutskottet för subsidiaritetsprövning. Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande gick ut den 3 oktober 2016. Utskottet inledde subsidiaritetsprövningen på sammanträdet den 15 september 2016 och ansåg samma dag att förslaget inte strider mot subsidiaritetsprincipen (civilutskottets prot. 2016/17:1 § 2).

KOM(2016) 198

Direktiv om ändring av direktiv 2013/34/EU vad gäller offentliggörande av inkomstskatteuppgifter för vissa företag och filialer

Förslaget förhandlas fortfarande inom EU.

Subsidiaritetsprövningen

Kammaren hänvisade den 22 april 2016 kommissionens förslag till civilutskottet för subsidiaritetsprövning. Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande gick ut den 15 juni 2016. Utskottet inledde subsidiaritetsprövningen vid sammanträdet den 26 april 2016. Utskottet fortsatte subsidiaritetsprövningen vid sammanträdet den 19 maj 2016. Den 26 maj föreslog utskottet i utlåtande 2015/16:CU25 att riksdagen skulle lämna ett motiverat yttrande (civilutskottets prot. 2015/16:22 § 3). I utlåtandet finns en reservation (V). Riksdagen biföll utskottets förslag den 22 juni 2016 (rskr 2016/17:130).